

Yttrande över rapporten Lokal och regional klimatomställning - Underlag inför klimatpolitisk handlingsplan 2023

Sammanfattning

Länstyrelsen Östergötland tillstyrker samtliga förslag men vill framföra några mindre justeringar och kompletteringar. Förslagen bygger på god förståelse för samhällets aktörer och vad som är framgångsfaktorer för positiv utveckling lokalt och regionalt. Detta framgår av sammanställningen över hinderskategorier i kapitel 3 och tillhörande förslagspaket. Utredningen har också närmare tagit i beaktande resultatet från ett tjugotal relevanta utredningar på området, inte minst Vägvalsutredningen och Klimaträttsutredningen. Sammanfattningsvis yttrar Länstyrelsen Östergötland följande:

Förslag 1.1–1.3: Förändringsledarens uppgift med tillhörande kansli bör tydliggöras mot Länstyrelsens uppdrag att samordna och leda det regionala arbetet med att genomföra energi- och klimatstrategierna. Det bör även tydliggöras kring hur färdplanen förhåller sig till Länstyrelsernas energi- och klimatstrategier och regionens färdplaner för smart specialisering samt hur färdplanen ska följas upp genom miljömålssystemet.

Förslag 2.3–2.4: Rådgivarcentralens möjlighet till finansiering av idéer som uppkommer bör förtydligas. Vid utveckling av regional och lokal statistik är det arbetsbesparande och resurseffektivt att bygga vidare på de strukturer som redan finns runt den nationella emissionsdatabasen.

Förslag 3–7: Små och medelstora kommuner bör särskilt prioriteras inom förslaget kommunalt klimatlyft. Naturvårdsverket eller Energimyndigheten som centrala myndigheter med expertis kring klimatåtgärder bedöms mer lämpade att ta fram indikatorer för klimatåtgärder. En ökad ersättning till Länstyrelsernas uppdrag att samordna och leda energi- och klimatomställningen är en nyckel för att få en mer sammanhängande och effektiv regional klimatomställning. Regionala mobilitets- och tillgänglighetssamordningsfunktioner bör särskilt beakta tillgängligheten för de som riskerar ett digitalt utanförskap.

Förslag 8–10: Vägledning för klimatupphandling bör även vara tillgänglig för statliga myndigheter. Medel för genomförandet av förslag 9 är troligtvis högre än 15 miljoner för hela landet, uppskattningsvis det

dubbla. En ny lag föreslås där äldre markavvattningsföretag ska omprövas för att uppfylla moderna miljövillkor, inklusive ge utrymme att lägga igen diken eller ta bort ytor ur företaget där våtmark ska återställas. Att inkludera energi- och klimatperspektivet tydligare i miljöbalken är avgörande för att nå nationella energi- och klimatmål och för att skapa ett helhetsperspektiv över energianvändningen i Sverige.

Synpunkter på förslagen

Nedan följer yttranden på samtliga förslag.

Paket ledarskap för klimatomställning

Förslag 1.1 Uppdrag som förändringsledare med kansli.

Länsstyrelsen Östergötland tillstyrker förslaget. Det finns ett behov av tydligare styrning och övergripande mandat än vad som finns idag. Det är viktigt att den nationella samordningsrollen samverkar brett med myndigheter och skapar en helhet utifrån uppdraget att agera förändringsledare. Finansieringen för detta uppdrag bedöms som rimligt och nödvändigt. Detta förslag bör även synkroniseras med förslaget om en "Klimatstyrka" enligt remissen "Remiss om SOU 2022:33 - Om prövning och omprövning – en del av den gröna omställningen".

Det är också viktigt att tydliggöra kansliets uppgift i relation till Länsstyrelsernas regleringsbrevsuppdrag att samordna och leda det regionala arbetet med genomförande av energi- och klimatstrategierna. Länsstyrelserna bör fortsatt vara de som leder och samordnar arbetet framåt då vi har det geografiska ansvar samt god kompetens att genomföra nationell energi- och klimatpolitik på regional nivå. Länsstyrelsen har även en helhetssyn över regionala förutsättningar och en bred tvärsektoriell kompetens att främja energi- och klimatomställningen på regional nivå. Kansliet och dess förändringsledare bör stötta upp och komplettera det arbete som utförs av Länsstyrelserna idag.

Förslag 1.2 Färdplan för kommuner och regioners klimatomställning.

Länsstyrelsen Östergötland tillstyrker förslaget med kompletteringen att det är viktigt att tydliggöra hur färdplanen förhåller sig till andra planer och strategier som t.ex. Länsstyrelsernas energi- och klimatstrategier och regioners färdplaner för smart specialisering. Det finns en risk att målgruppen förvirras om kommunikationen kring detta förslag inte är tydlig. Det krävs också tydlighet i hur färdplanen ska följas upp genom länsstyrelsens miljömålsarbete både i länsstyrelsens regleringsbrev samt i kommunikation med regioner och kommuner.

Förslag 1.3 Kompetenslyft för klimatet - leda klimatomställning med helhetssyn.

Förslaget välkomnas av Länsstyrelsen Östergötland. Det är viktigt att utbildningen anpassas efter målgruppens kunskapsnivå.

Myndighetslyft för klimatet

Förslag 2.1 Uppdrag till myndigheter om att utveckla samverkan för lokal och regional klimatomställning.

Myndighetssamordning med syfte att skapa helhetsperspektiv för att effektivt och samordnat stötta kommuner och regioner välkomnas. Det är viktigt med tydliga instruktioner, roller och ansvarsfördelning mellan myndigheterna för att undvika dubbelarbete. Det är också viktigt att detta synkas med redan befintlig årsredovisning hos berörda myndigheter.

Länsstyrelsen Östergötland vill även uppmärksamma att Tillväxanalyser förslagspaketet innehöll ett förslag om en särskild samordningsåtgärdsplanering på Regeringskansliet (förslag nr 35).

Förslag 2.2 En kunskapsarena för kommuner och regioners klimatomställning. Länsstyrelsen Östergötland välkomnar förslaget att öka kunskapen om hur sociala värden kan inkluderas i samhällsplaneringsprocessen och att det sker på samma plattformar och samma rum där de övriga på hållbarhetsperspektiven diskuteras och att det sker på samma villkor. Arenan kan även visualisera förslag 2.4 och förslag 4.

Förslag 2.3 Rådgivningscentral för försöksverksamhet

Förslaget välkomnas. Det krävs dock tydliggörande kring om det enbart är rådgivning eller även finansiering. Förslagsvis hänvisar rådgivarna till den finansiering som finns på kunskapsarenan förslag 2.2.

Förslag 2.4 Förstärkt uppdrag till statistikmyndigheter att utveckla statistik på lokal och regional nivå. Länsstyrelsen tillstyrker förslaget. Statistiken är mycket efterfrågad av kommuner, myndigheter och regioner. Idag får kommuner och länsstyrelser uppfinna hjulet på egen hand i uppföljningen av energi- och klimatmål. Det behövs ett mer enhetligt nationellt uppföljningssystem med lokalt och regionalt anpassade indikatorer. Det ska vara enkelt att prioritera åtgärder som genererar minskade utsläpp och minskad energianvändning.

För förslagen som gäller behovet av bättre utsläppsstatistik för växthusgaser är det arbetsbesparande och resurseffektivt att bygga vidare på de strukturer som redan finns runt den nationella emissionsdatabasen. Länsstyrelsen Östergötland delar synen att statistiken för såväl växthusgaser som andra luftföroreningar behöver fortsätta utvecklas, något som ständigt är i fokus på befintliga användarrådsmöten för den nationella emissionsdatabasen. Arbetet med emissionsdatabasen behöver resurssättas med personal och budget.

Kommunalt klimatlyft

Förslag 3. Klimatomställningsfunktion på strategisk nivå hos

kommuner. Länsstyrelsen Östergötland tillstyrker förslaget. Sedan det kommunala energi- och klimatstödet försvann år 2014 har speciellt de medelstora och små kommunerna i länet avslutat sitt klimatarbete då det inte ses som en kärnverksamhet. Därav krävs ett stöd till kommuner som speciellt gynnar medelstora och små kommuner. Detta då de större kommunerna redan har medel att tillsätta för att arbeta strategiskt och operativt med klimatbegränsande åtgärder. Ett stöd för kommunerna skulle ge synergieffekter då Länsstyrelsen skulle kunna ge mer stöd till dem eftersom det skapas en kontaktperson som kan ta emot och förvalta stödet från Länsstyrelsen. Det skulle också innebära att kommunerna kan söka och delta i EU-projekt vilket växlar upp befintliga resurser och skapar nytta lokalt så som arbetstillfällen, bättre folkhälsa med mera.

Förslag 4. Standardiserad redovisning av klimatåtgärder

Uppföljningen av nationella energi- och klimatmål saknas idag på regional och kommunal nivå och behöver därav förbättras. Regioner och kommuner behöver ta fram energi- och klimatmål på egen hand vilket är ineffektivt samt leder till en osammanhängande uppföljning av målen när de aggregeras på regional och nationell nivå.

Länsstyrelsen Östergötland bedömer att Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA) och Sveriges kommuner och Regioner (SKR) inte är lämpliga för denna uppgift. Länsstyrelsen Östergötland uppfattar att Naturvårdsverket eller Energimyndigheten som centrala myndigheter med expertis kring klimatåtgärder bedöms som mer lämpade.

Regionalt klimatlyft

Förslag 5. Förstärkt uppdrag till länsstyrelsen för att leda och koordinera energi- och klimatomställning på lokal och regional

nivå. Länsstyrelsen Östergötland välkomnar förslaget. Länsstyrelserna har sedan 2008 haft i uppdrag att genomföra regeringens energi- och klimatpolitik på regional nivå. Länsstyrelserna ska enligt sin instruktion verka för att nationella mål får genomslag i länet och arbeta sektorsövergripande utifrån ett statligt helhetsperspektiv. Länsstyrelserna ska också enligt regleringsbrev samordna och leda det regionala arbetet med genomförande av energi- och klimatstrategierna.

Att förstärka uppdraget till Länsstyrelserna, inklusive dess finansiering är en nyckel för att få en mer sammanhängande och effektiv regional klimatomställning. Det är viktigt att Länsstyrelsernas strategiarbete synkroniseras med färdplanerna för regioner och kommuner (förslag 1.2) samt regionens färdplaner för smart specialisering. Vissa länsstyrelser

har även handlingsplaner kopplat till de regionala energi- och klimatstrategierna.

Kommuner i Östergötland önskar tydligare styrning och uppföljning av sitt arbete. Länsstyrelsen är en given myndighet att följa upp de färdplaner som föreslås i förslag 1.2 då vi har en lång erfarenhet av att leda och samordna det regionala energi- och klimatarbetet. Länsstyrelsen har även erfarenhet och kompetens kring olika typer av uppföljningar så som miljömålsuppföljning och uppföljning av den regionala energi- och klimatstrategin.

Länsstyrelsen är även en given myndighet att ge inspel till material att fylla kunskapsarenan som föreslås i förslag 2.2 genom sin långa erfarenhet av att inhämta och sprida goda exempel som gynnar energi- och klimatomställningen.

Länsstyrelserna samverkan med näringslivet, akademien, civilsamhället och andra organisationer i respektive län och kan med en tvärsektoriell bredd av kompetens stötta regioner och kommuner i länet i energi- och klimatomställning.

Förslag 6. Regional upphandlingssamordning

Länsstyrelsen Östergötland tillstyrker förslaget om fleråriga statliga stöd för regionala funktioner för upphandlingssamordning. Förslaget har stor potential att minska regioner och kommuners klimatpåverkan från upphandling. Resultatet av klimatupphandlingar kan visualiseras och kommuniceras på kunskapsarenan (förslag 2.2).

Förslag 7. Regional mobilitets- och tillgänglighetssamordningsfunktion

Länsstyrelsen Östergötland tillstyrker förslaget om en regional mobilitets och tillgänglighetssamordningsfunktion och att ett lika stort stöd sökes per region, vilket möter upp den tidigare nämnda resursbristen i mindre befolkningstäta regioner. Förslaget som nämns i utredningen är en viktig del av helheten i uppdraget och utgör en brygga mellan den nationella och lokala nivån.

Det finns ett stort behov av att samtliga kommuner och regioner arbetar proaktivt med att stötta transporteffektiv samhällsutveckling. Dock varierar arbetet i olika kommuner och regioner till följd av vanligtvis bristande resurser i de mindre kommunerna.

Länsstyrelsen Östergötland ser positivt på utredningens konstaterade av möjligheter till synergieffekter med målen för minskad ojämlikhet och ökad jämställdhet genom att öka förutsättningarna för en transportsnål mobilitet och förbättrad tillgänglighet för invånare som inte äger eller kör bil. Det är av vikt att i detta sammanhang även påtala betydelsen av

en utveckling som ser till tillgängligheten för alla samhällsgrupper och inte minst de som riskerar ett digitalt utanförskap.

Förslag 8. Ökade klimatkrav i offentlig upphandling

Länsstyrelsen Östergötland välkomnar förslaget om att Upphandlingsmyndigheten tar fram vägledning för hur klimatkrav kan ställas i offentlig upphandling. Vägledning behövs även för statliga myndigheter och inte enbart kommuner och regioner som tas upp i förslaget.

Kompletterande förslag med särskild relevans för lokal och regional klimatomställning

Förslag 9.1 Kompetenssatsning för ökad kolinbindning genom återvätning av skogsmark och Förslag 9.2 Förlängt uppdrag om att etablera återvättningsavtal.

Länsstyrelsen Östergötland tillstyrker förslagen. Förslagen bedöms som genomtänkta och träffsäkra. Satsningen på att förenkla hur markavvattningsföretag kan omprövas/avvecklas bedöms som särskilt bra. Medel för genomförandet av förslaget är troligtvis högre än 15 miljoner för hela landet, uppskattningsvis det dubbla. (sid 109). Under Alternativa lösningar, sid 111 skulle det kunna tilläggas ett alternativ: Att det blir juridiska krav på att äldre markavvattningsföretag ska omprövas för att uppfylla moderna miljövillkor, inklusive ge utrymme att lägga igen diken eller ta bort ytor ur företaget där våtmark ska återställas. Det kan göras genom en ny lag.

På sid 113 saknas ”nuvarande ekonomiska stöd till våtmarksrestaurering i skyddade områden” (innan LONA). Detta stöd har hittills var det som gett störst arealeffekt på kolinbindning, enligt NV:s utvärdering.

Länsstyrelsen Östergötland välkomnar att utredningen valt bort ett alternativ som skulle ha inneburit att förbjuda rensning av befintliga dikesområden i vissa utvalda områden som är väl lämpade för återvätning.

Det finns ett behov från kommunerna att öka kompetensen kring hur de kan arbeta med kolinbindning. Förslaget att ge Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket och länsstyrelserna tydligare uppdrag kring detta välkomnas. Länsstyrelserna har redan genomfört insatser kring detta, exempelvis genom projektet ”Synergier och målkonflikter mellan biologisk mångfald och klimatpåverkan i skogen”.

Avslutningsvis anser Länsstyrelsen Östergötland att föreslagna programförlängningarna och kompetenssatsningarna behöver ta i beaktande Sveriges Strategiska plan för CAP och de valbara åtgärder och ersättningar som kommer att finnas där.

Förslag 10. Utred tillstånds- respektive anmälningsskrav för stora energi- och eleffektanvändare.

Länsstyrelsen Östergötland tillstyrker förslaget om att tillsätta en utredning för att se hur stora energi- och eleffektanvändare kan omfattas av tillstånds-respektive anmälningsskrav enligt miljöbalken. Att inkludera energi- och klimatperspektivet tydligare i miljöbalken är avgörande för att nå nationella energi- och klimatmål och för att skapa ett helhetsperspektiv över energianvändningen i Sverige. Ökade medel till energitillsyn välkomnas också. Det är viktigt att kommunernas miljöinspektörer får stöd och vägledning i arbetet.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av Ann Holmlid med energi- och klimatstrategerna Maja Kling Ek och Sara Spjuth som föredragande.

I handläggning av remissen har även följande deltagit:

Sara Spjuth, enheten för energi- och klimat
Joakim Svensson, enheten för energi- och klimat
Helena Engström, enheten för energi- och klimat
Åsa Hedberg, enheten för social hållbarhet
Ellen Hultman och Sofia Bastviken, enheten för vatten
Anders Eliasson, Enheten för landsbygd
Susanne Claesson, Enheten för energi- och klimat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.